

Varuförsörjningsplan för Tierps kommun

Dokumentets giltighet och beslut

Dokumentnamn: Varuförsörjningsplan för Tierps kommun
Gäller för: Medborgarservice och näringsliv
Gäller fr.o.m.: 2019-09-17
Gäller t o m: 2024-09-17
Fastställd av: KF § 90/2019
Fastställd: 2019-09-17
Diarienummer: KS 2019/441

Dokumentansvar och handläggning

Dokumentansvarig: Lars Ingeberg, chef, Medborgarservice
Handläggare: Frida Johnson, Utredare/utvecklare Kvalitet och strategisk utveckling

Dokumenthistorik

Tidigare beslut: KF § 169/1980
Upphäver: Varuförsörjningsplan för Tierps kommun

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Syfte	4
Definitioner	4
Stöd till kommersiell service i glesbygd.....	5
Befolkningsstruktur i Tierps kommun	6
Kommersiell service i Tierps kommun.....	8
Varuhemsändning	10

Inledning

Tillgänglighet till grundläggande service för människor och företag är en viktig del för att skapa goda livs- och boendemiljöer i alla delar av kommunen. Landsbygdshandeln svarar för en viktig service och dess betydelse har genom åren ökat eftersom att de ofta erbjuder den sista servicen som finns kvar på orten. Tierps varuförsörjningsplan är från år 1980 och behöver aktualiseras. Sedan antagandet har en ny förordning om stöd till kommersiell service (SFS 2000:284) upprättats och förutsättningarna inom kommunen förändrats. År 1980 fanns det fjorton landsbygdsbutiker utanför Tierps centralort, endast sex stycken finns kvar idag.

Det finns flera styrdokument i kommunen med bäring på kommersiell service i glesbygd. I Tierps översiktsplan från år 2011 finns mål om att bidra till en levande landsbygd i avseendet att det finns levande samhällen med permanent boende och kommunal och kommersiell service. I visionen för Tierps kommun från år 2015 slås det fast att *ett gott utbud av offentlig och kommersiell service med hög kvalitet och tillgänglighet får hela kommunen att leva.*

Det regionala serviceprogrammet för Uppsala län utgör en vägledning för hur servicefrågor ska hanteras i de delar av länet där kommersiell service har, eller är på väg att försämrats. Analys- och teknikonsultföretaget WSP:s *Handelsutredning för Tierps kommun* från år 2018 tar mer ingående upp förutsättningarna och utsikterna för handeln och dagligvarubutiker i kommunen.

Syfte

Varuförsörjningsplanen ska utgöra underlag för bedömning av den aktuella situationen för kommersiell service i kommunens lands- och glesbygd. Planen ska ligga till grund för kommunens fortsatta planering och för beslut om stödinsatser för att bibehålla kommersiell service i landsbygd. Vidare är en aktuell plan en förutsättning för att Region Uppsala ska kunna utbetala statligt stöd till kommunen för dess kostnader i anslutning till hemsändningsbidrag.

Definitioner

Kommersiell service: Med kommersiell service avses dagligvaror, drivmedel, post, apotek och grundläggande betaltjänster.

Glesbygd: I Tierps kommun finns åtta tätorter med fler än 200 invånare. Dessa är Tierp, Örbyhus, Söderfors, Karlholmsbruk, Skärplinge, Månkarbo, Tobo och Mehedeby. Övriga områden betraktas enligt kommunens översiktsplan som glesbygd, med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning och service.

Landsbygd: I det regionala serviceprogrammet för Uppsala län definieras landsbygd som orter med färre än 3000 invånare, och denna avgränsning praktiseras även i varuförsörjningsplanen.

Stöd till kommersiell service i glesbygd

Det finns flera statliga stöd i syfte att främja upprätthållandet av vardagsservice i serviceglesa områden. Förordningen (SFS 2000:284) om stöd till kommersiell service reglerar vilka stödmöjligheter som staten erbjuder. De olika stödformerna är investeringsstöd, servicebidrag, hemsändningsbidrag och särskilt driftstöd.

Investeringsstöd: Stöd kan ges till investeringar som leder till bättre tillgång till kommersiell och viss offentlig service på landsbygden. Syftet med stödet är att upprätthålla och utveckla lokal service för dem som bor, verkar på och besöker landsbygden.

Stödet gäller flera olika typer av investeringar. Det kan till exempel vara investeringar i dagligvarubutiker, drivmedelsanläggningar och/eller serviceställen där olika typer av service finns samlad.

Servicebidrag: Stöd kan lämnas till näringsidkare för att det i glesbygd och landsbygd skall kunna upprätthållas en försörjning med dagligvaror och drivmedel som är tillfredsställande med hänsyn till geografiska och befolkningsmässiga förhållanden.

Bidrag beviljas endast om det finns särskilda skäl och andra åtgärder har prövats, men inte visat sig vara ändamålsenliga.

Hemsändningsbidrag: Stöd till kommersiell service kan lämnas som hemsändningsbidrag till kommuner för att bekosta kommunens hemsändning av dagligvaror till de hushåll som har störst avstånd till eller saknar möjligheter att på annat sätt ta sig till butiken.

Det är Region Uppsala som betalar ut hemsändningsbidrag till kommunen. Hemsändningsbidrag får lämnas med ett belopp som motsvarar högst 50 procent av kommunens nettoutgift för hemsändningen eller inköpsturerna. Bidraget från regionen får dock inte överstiga 100 kronor per hushåll och hemsändningstillfälle.

Bidrag lämnas endast om nettoutgiften eller de direkta kostnaderna uppgår till minst ett halvt prisbasbelopp. Stödet får inte otillbörligt gynna en viss näringsidkare och får lämnas endast om kommunen har planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas.

Särskilt driftstöd: Stödet är ett kompletterande långsiktigt stöd till små dagligvarubutiker i särskilt utsatta glesbygder, där förutsättningarna är begränsade för att kommersiella aktörer ska kunna bidra till att skapa en god tillgång till kommersiell service.

Särskilt driftstöd får lämnas till ägaren till ett försäljningsställe som har ett mångsidigt utbud av dagligvaror och som:

- är beläget mer än 10 km från ett annat försäljningsställe som har ett mångsidigt utbud av dagligvaror, eller i ett skärgårdsområde utan fast landförbindelse.
- har fasta lokaler som är öppna så att kunderna kan få tillgång till dagligvaror på åretruntbasis, och
- har en nettoomsättning för dagligvaror som uppgick till högst elva miljoner kronor enligt det senaste årets årsredovisning, årsbokslut eller annat liknande underlag.

Befolkningsstruktur i Tierps kommun

I december 2018 hade Tierps kommun 21 127 invånare. I kommunen finns åtta tätorter varav Tierp är centralorten med störst invånarantal. Kommunen har en stor andel glesbygdsboende, 34 procent i jämförelse med 15 procent i riket (Tabell 1 & 2).

Befolkning per område 2018

Tierp	6067	Karlholmsbruk	1227
Ersta	108	Sandby	113
Strömsberg	121	Västland	118
Glesbygd Tierp	304	Glesbygd Karlholm	524
Kyrkbyn	181	Skärplinge	720
Månkarbo	684	Försäter, Åkerby, Elinge	214
Ullfors, Rакlösen, Ålfors	85	Lövstabruk	106
Glesbygd Kyrkbyn, Månkarbo	1789	Glesbygd Skärplinge/Lövstabruk	629
Örbyhus	2045	Edvalla	72
Tobo	578	Fagerviken, Edsätra	114
Hovgårdsberg, Karby, Husby	220	Vavd	50
Upplanda, Gyllby, Persbylånga	345	Glesbygd Hållnäs	889
Glesbygd Örbyhus/Tobo	1386		
Söderfors	1743	Restförda	24
Mehedeby	467	Totalt	21 127
Glesbygd Söderfors/Mehedeby	195		

Tabell 1: Befolkningsfördelning i kommunens tätorter och glesbygd. Källa: Fakta och statistik Tierps kommuns näringsliv, 2018

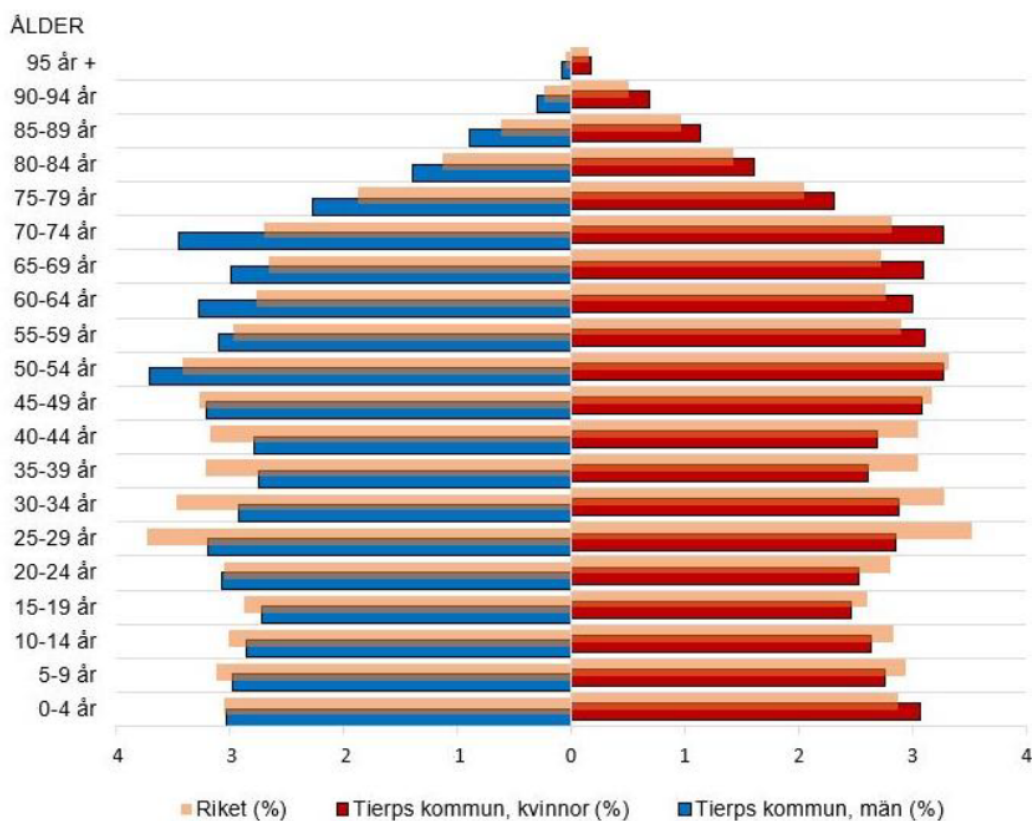
Andel boende utanför tätort

	Antal boende (tusental)	Andel som bor utanför tätort
Tierp	21	34 %
Uppsala län	354	20 %
Riket	9851	15 %

Tabell 2: Andel boende i glesbygd i Tierp, Uppsala län och riket i stort år 2015. Källa: Fakta och statistik Tierps kommuns näringsliv, 2018

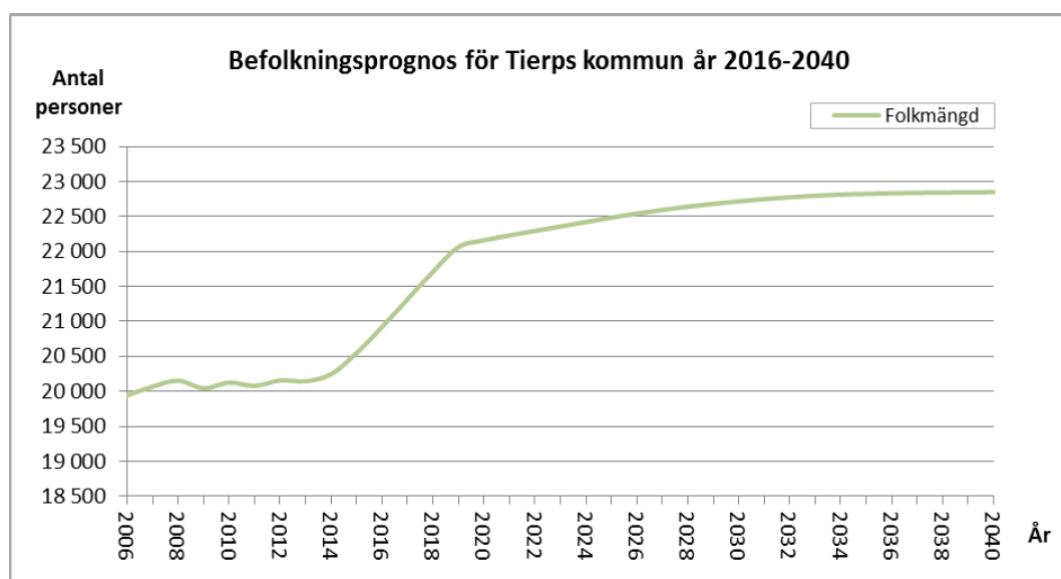
Tierp har en något högre andel invånare i de äldre åldersgrupperna från 65 år och uppåt jämfört med riket. I förhållande till övriga kommuner i länet har Tierp också en äldre befolkning, vilken förväntas öka utifrån den befolkningsstruktur som kommunen har idag (Figur 1). Befolkningen i kommunen har ökat betydligt sedan år 2014 och väntas enligt SCB:s prognos fortsätta öka men i en långsammare takt de kommande åren, ökningen väntas framförallt ske i kommunens tätorter och kollektivtrafikhärlägen (Figur 2).

Befolkningsstruktur

Figur 1: Befolkningsstruktur i Tierps kommun år 2018. Källa: Fakta och statistik Tierps kommuns näringsliv, 2018

Befolkningsprognos

Figur 2. Befolkningsprognos för Tierps kommun år 2016-2040. Källa: Fakta och statistik Tierps kommuns näringsliv, 2018

Kommersiell service i Tierps kommun

Den kommersiella servicen i kommunens landsbygd har försämrats under de senaste åren, framförallt vad gäller tillgången till dagligvarubutiker och grundläggande betaltjänster. Det finns dock fortfarande dagligvarubutiker och drivmedelsstationer i de allra flesta tätorter i kommunen (Figur 3). Apoteket, PostNord och Systembolaget bedriver idag ombudsverksamhet i glesbygd, och har god täckning i kommunens landsbygdsbutiker (Tabell 3).

Dagligvarubutiker

Dagligvarubutiker finns förutom i Tierps tätort, i Örbyhus, Söderfors, Karlholmsbruk, Skärplinge, Månkarbo och Hållnäs.

Apoteksvaror

Apotek finns förutom i Tierps tätort som apoteksombud i dagligvarubutiker och drivmedelstationer i Örbyhus, Söderfors, Karlholmsbruk, Skärplinge, Månkarbo och Hållnäs.

Posthantering

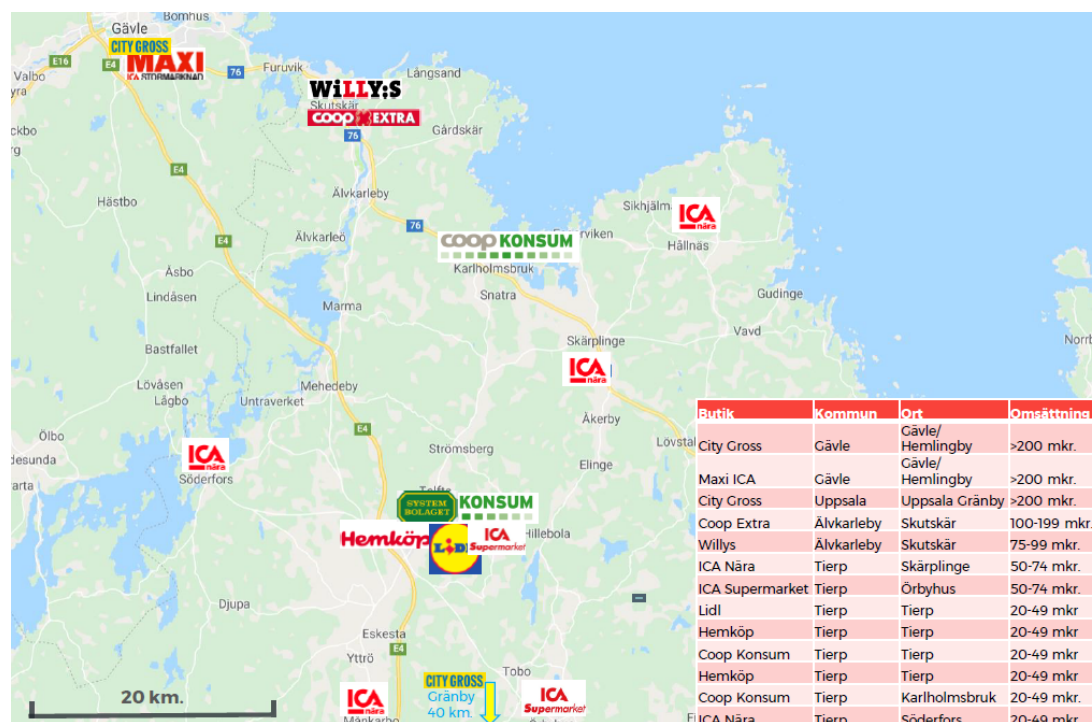
Postombud där det går att skicka och ta emot paket finns förutom i Tierps tätort i Örbyhus, Söderfors, Karlholmsbruk, Skärplinge och Månkarbo. Företagscenter finns endast i Tierps centralort.

Drivmedelsstationer

Det finns totalt tolv drivmedelsstationer i kommunen. Fem stycken i Tierps tätort, två stycken i Karlholmsbruk, en vardera i Örbyhus, Söderfors, Skärplinge, Månkarbo och Hållnäs. En tankstation för biogas väntas tas i bruk i Tierps tätort inom de närmsta åren. Publika laddstationer för elfordon saknas utanför centralorten.

Grundläggande betaltjänster

Med grundläggande betaltjänster avses tjänster för att sköta betalningsförmedling exempelvis betala räkningar, ta ut kontanter samt sätta in dagskassar på bankkonto för företag och föreningar. Bankkontor med grundläggande betaltjänster finns i Tierps tätort och i Skärplinge. Uttagsautomater finns i Tierp, Örbyhus, Söderfors och Skärplinge.

Figur 3: Livsmedel och Systembolag i Tierps kommun samt de största livsmedelsbutikerna i omlandet. Källa: Handelsutredning för Tierps kommun, WSP, 2018.

Dagligvarubutiker

Butik	Ombudsfunktion	Antal öppettimmar
Ica Tallen, Månkarbo	Apoteket, PostNord	64h/vecka
Ica Torget, Skärplinge	Apoteket, PostNord och Systembolaget.	72h/vecka
Ica Nära, Söderfors	Apoteket, PostNord och Systembolaget Uttagsautomat	72h/vecka
Ica nära, Kastbergs Livs, Hållnäs	Apoteket och Systembolaget	67h/vecka
Coop Konsum i Karlholm	Apoteket, PostNord och Systembolaget.	67h/vecka

Ica supermarket,
Örbyhus

Apoteket och PostNord
Uttagsautomat

84h/vecka

Tabell 3: Dagligvarubutiker i Tierps kommuns landsbygd, för år 2019.

Varuhemsändning

Tierps kommun har sedan år 1979 gett bidrag för hemsändning av livsmedel till boende i glesbygd. Den som är fast boende i Tierps kommun, och av ålder, funktionsnedsättning eller annan anledning inte har möjlighet att på egen hand ta sig till närmaste butik har möjlighet att få hemsändning av dagligvaror. Kunden kontaktar själv närmaste butik som erbjuder varuhemsändning och kommunen lämnar sedan ett bidrag till butiken per utförd hemsändning.

Bidraget fastställs av kommunstyrelsen och uppgår sedan år 2004 till 100 kr per hemsändning varav Region Uppsala står för halva kostnaden. Tillväxtverket är ansvarig myndighet för hemsändningsbidraget men det förvaltas i länet av Region Uppsala.

Under 2018 hade fyra butiker i Tierp varuhemsändning. Dessa finns i Söderfors, Skärplinge, Månkarbo och Hållnäs. Det var ca 80 individer som använde sig av bidraget och kommunen betalade ut 1941 bidrag till den totala summan av 194 100 kr under 2018 (Tabell 3).

Hemsändningsbidrag

Butik	Varuhemsändning	Antal kunder	Antal bidrag
Ica Tallen, Månkarbo	Ja	6	264
Ica Torget, Skärplinge	Ja	45	1131
Ica Nära, Söderfors	Ja	21	418
Ica nära, Kastbergs Livs, Hållnäs	Ja	11	128
Totalt	4 av totalt 12 butiker i kommunen	83	1941 bidrag med en total kostnad på 194 100 kr

Tabell 3: Varuhemsändning i Tierps kommun för år 2018.